

1. Aşağıdaki ayetlerin insan ve kâinatın yaratılışı konularından hangisiyle ilgili olduğunu yazınız. (9 Puan)

a) “Göğü yükseltti ve ölçüyü koydu.” (Rahman suresi 7. ayet)

İlgili Konu:

b) “Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.” (Zariyat suresi 56. ayet)

İlgili Konu:

c) “Oysa O sizi türlü evrelerden geçirerek yaratmıştır.” (Nuh suresi 14. ayet)

İlgili Konu:

2. İslam düşünce tarihinin önemli eserlerinden biri olan *Hay bin Yakzan* hikâyesinde Hay, insanlardan uzak ıssız bir adada büyümüştür. Hay, çevresindeki varlıkları gözlemlerken insan ve kâinatın yaratılışıyla ilgili sorular sormuştur.

Aşağıdaki tabloda Hay'ın aklına gelebilecek sorulardan bazıları harflendirilerek verilmiştir.

a. Bu kâinat nasıl var oldu?	b. İnsan hangi duygu, akıl ve yeteneklerle donatılmıştır?	c. Güneş, Dünya ve Ay gibi gök cisimleri, nasıl bu kadar uyum içinde hareket ediyor?
ç. İnsanları diğer canlılardan ayıran en önemli özellikler nelerdir?	d. İnsan sadece yemek, içmek ve çalışmak için mi yaratılmıştır?	e. Gezegenlerin ve yıldızların yaratılış amacı nedir?
f. Kâinattaki bu mükemmel düzenin kaynağı nedir?	g. İnsanın dünyadaki en temel görevi nedir?	ğ. Bütün bu varlıkları yaratan kimdir?

2.1. Hay'ın hangi konuları merak ettiğini belirleyiniz. Soruların harflerini yalnızca birer başlıkla eşleştirecek şekilde ilgili konu başlığının karşısına yazınız. (9 Puan)

Hay'ın merak ettiği konu	Soruların harfleri
1. İnsan ve kâinatın nasıl ve kim tarafından yaratıldığı	
2. İnsan ve kâinatın hangi özelliklerle donatıldığı	
3. İnsan ve kâinatın ne amaçla yaratıldığı	

2.2. Hay, adadaki gözlemleri sırasında şunu fark etmiştir: “Güneş her gün doğudan doğup batıdan batıyor, Ay ve yıldızlar her gece aynı düzen içinde yer değiştiriyor.”

Hay'ın gözlemlediği gök cisimlerinin düzenli hareket etmesi, kâinatın hangi özelliğine işaret etmektedir? Açıklayınız. (6 Puan)

3. Temel dinî bilgiler dersinde insanın yaratılış özelliklerini inceleyen bir öğrenci, şu ayetler ile bir hadisin mealini not etmiştir:
- “Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık.” (Tin suresi 4. ayet)
 - “Hani, Rabbin meleklerle, ‘Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım...’ demişti.” (Bakara suresi 30. ayet)
 - “Hepiniz birer çobansınız/sorumlusunuz ve hepiniz yönettiklerinizden mesulsünüz...” (Buhari, “Cum’a”, 11)

Buna göre insanın yaratılışına ve sorumluluklarına ilişkin çıkarımınızı gerekçeleriyle yazınız. (20 Puan)

4. Derste “Allah (cc), İnsan ve Kâinat İlişkisi” konusunu öğrenen bir öğrenciden, kâinattaki düzenle ilgili bir sunum hazırlaması istenmektedir. Öğrenci, sunumu için akli ve naklî deliller toplamıştır.
- **Akli Delil:** Dünya’yı saran atmosfer tabakasının canlıların soluduğu havayı barındırması ve Güneş’in zararlı ışınlarını tutarak canlıları koruması.
 - **Naklî Delil:** “Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelip gidişinde selim akıl sahipleri için elbette ibretler vardır.” (Al-i İmran suresi 190. ayet)

4.1. Buna göre öğrencinin topladığı akli ve naklî deliller arasındaki ilişkiyi açıklayınız. (10 Puan)

4.2. Bu delillerden hareketle Allah’ın (cc) kâinatta var ettiği düzen ile insanın yaşamı arasındaki ilişkiyi açıklayınız. (10 Puan)

5. Aşağıda kâinatın işleyişine dair akli ve naklî delillerin yer aldığı iki durum verilmiştir.

Tabloda verilen bu durumları, belirlenen kriterler doğrultusunda Allah (cc), insan ve kâinat ilişkisine göre değerlendiriniz. (20 Puan)

Tablo Bilgileri	Değerlendirme
I. Durum: Akli Delil: Yakıcı özellikteki oksijen ile yanıcı özellikteki hidrojen gazlarının belirli bir oranda birleşerek tüm canlılara hayat veren suyu oluşturmaları. Naklî Delil: “Gerçekten biz, her şeyi bir ölçü ve dengede yarattık.” (Kamer suresi 49. ayet)	Suyun oluşumundaki hassas dengeden hareketle kâinatın ilahi ölçü ve düzeni değerlendiriniz.
II. Durum: Akli Delil: İnsanın akıl, bilim ve teknoloji sayesinde doğadaki kaynakları işleyip yaşamını sürdürebilme yeteneği. Naklî Delil: “Göklerdeki ve yerdeki her şeyi kendi katından (bir nimet olarak) sizin hizmetinize verendir. Elbette bunda düşünen bir toplum için deliller vardır.” (Câsiye suresi 13. ayet)	Nimetlerin insanın hizmetine sunulmasının insana yüklediği temel sorumluluğu değerlendiriniz.

6. Bir öğrenci, insanın akıl ve irade sahibi üstün bir varlık olarak yaratıldığını anlatan bir kompozisyon hazırlamaktadır. Öğrenci, Allah (cc), insan ve kâinat ilişkisiyle ilgili şu akli ve naklî delilleri kompozisyonunda kullanmak üzere not etmiştir:

- “Andolsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık. Onları karada ve denizde taşıdık. Kendilerini en güzel ve temiz şeylerden rızıklandırdık ve onları yarattıklarımızın birçoğundan üstün kıldık.” (İsra suresi 70. ayet)
- “O, hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratandır. O, mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır.” (Mülk suresi 2. ayet)
- İnsanın akıl, irade ve düşünme yeteneği sayesinde iyi ile kötüyü ayırt edebilmesi ve ahlaki sorumluluk üstlenebilen bir varlık olması.
- Aynı topraktan ve sudan beslenen tohumların birbirinden farklı renk, koku ve tatlarda meyveler vermesi.

Öğrencinin kompozisyonunun amacına uygun olarak seçmesi gereken iki delilin numaralarını yazınız. Bu delillerin amaca neden uygun olduğunu açıklayınız. (16 Puan)

SORU NO	ÖĞRENME ÇIKTISI	BECERİLER
1	TDB.9.1.1. İnsan ve kâinatın yaratılışını müşahade edebilme	DAB4.1. Müşahade Etme (Tefekkür)
2	TDB.9.1.1. İnsan ve kâinatın yaratılışını müşahade edebilme	DAB4.1. Müşahade Etme (Tefekkür)
3	TDB.9.1.1. İnsan ve kâinatın yaratılışını müşahade edebilme	DAB4.1. Müşahade Etme (Tefekkür)
4	TDB.9.1.2. Allah (cc), insan ve kâinat ilişkisi ile ilgili akli ve naklî delilleri kullanabilme	DAB5.1. Akli/Naklî Delilleri Kullanma (Dinî Delillere Başvurma)
5	TDB.9.1.2. Allah (cc), insan ve kâinat ilişkisi ile ilgili akli ve naklî delilleri kullanabilme	DAB5.1. Akli/Naklî Delilleri Kullanma (Dinî Delillere Başvurma)
6	TDB.9.1.2. Allah (cc), insan ve kâinat ilişkisi ile ilgili akli ve naklî delilleri kullanabilme	DAB5.1. Akli/Naklî Delilleri Kullanma (Dinî Delillere Başvurma)

PUANLAMA TABLOSU								
1	2		3	4		5	6	TOPLAM
	2.1.	2.2.		4.1.	4.2.			
9	9	6	20	10	10	20	16	100

ÇÖZÜMLER

1. TAM PUAN (9 PUAN)

Ayetlerin hangi temel konuyla ilgili olduğu kısa ve net bir şekilde yazıldığında tam puan verilir.

ÖRNEK CEVAP:

- a) Kâinatın yaratılışı
- b) İnsanın yaratılışı
- c) İnsanın yaratılışı

KISMİ PUAN (1+1+1+1+1+1+1+1+1 PUAN)

Her bir şıktaki doğru cevaba üç puan verilir.

Ayetin konusu, insanın yaratılışı ya da kâinatın yaratılışı olarak doğru yazılmışsa üç puan verilir. “İnsan” ya da “kâinat” belirtilmeden yalnızca genel bir ifade yazılmışsa (“yaratılış”, “Allah’ın (cc) kudreti”) bir puan verilir.

SIFIR PUAN

Cevap kısmı boş bırakılırsa veya konuyla ilgisi olmayan ifadeler yazılırsa puan verilmeyecektir.

2.

2.1. TAM PUAN (9 PUAN)

Her başlığın karşısına uygun harfler yazıldığında tam puan verilir.

ÖRNEK CEVAP:

Hay'ın merak ettiği konu	Soruların harfleri
1. İnsan ve kâinatın nasıl ve kim tarafından yaratıldığı	a, f, ğ
2. İnsan ve kâinatın hangi özelliklerle donatıldığı	b, c, ç
3. İnsan ve kâinatın ne amaçla yaratıldığı	d, e, g

KISMİ PUAN (9X1 PUAN)

Her başlıkta doğru yazılan her harf için bir puan verilir.

SIFIR PUAN

Cevap kısmı boş bırakılırsa veya doğru başlığın karşısına hiçbir doğru harf yazılmamışsa puan verilmez.

2.2. TAM PUAN (6 PUAN)

Gök cisimlerinin düzenli hareketinin kâinattaki mükemmel ölçü, denge ve ilahi nizamı işaret ettiği belirtilip kâinatın tesadüfen değil amaçlı ve planlı yaratıldığı açıklandığında tam puan verilir.

ÖRNEK CEVAP:

Hay'ın gözlemlediği gök cisimlerinin düzenli hareketi, kâinatın düzenli, uyumlu ve ölçülü olduğunu gösterir. Güneş'in her gün aynı yönden doğup batması, Ay ve yıldızların her gece aynı düzen içinde yer değiştirmesi, kâinatta rastgelelik değil sabit ve değişmeyen bir kanun bulunduğunu ortaya koyar. Bu kadar kusursuz ve sürekli bir düzen tesadüfle açıklanamaz. Düzen, bilgi, irade ve güç sahibi bir yaratıcının varlığına delildir. Dolayısıyla kâinatın bu düzeni, onu bir yaratıcının var ettiğini ve yönettiğini gösterir.

KISMİ PUAN (3+3 PUAN)

Kâinatın düzenli ve dengeli olduğu belirtilmiş ancak bu durum açıklanmadan yüzeysel bırakılmışsa veya ilahi nizam boyutu eksik bırakılmışsa üç puan verilir.

SIFIR PUAN

Cevap boş bırakıldığında veya konuyla ilgisiz ifadeler yazıldığında puan verilmez.

3. TAM PUAN (20 PUAN)

Metinden elde edilen bilgilerden hareketle insanın yaratılışına ve sorumluluklarına ilişkin çıkarımın gerekçeleriyle yazılması hâlinde tam puan verilir.

ÖRNEK CEVAP:

Tin suresinin 4. ayetinde insanın en güzel biçimde yaratılması, onun değerli bir varlık olduğunu göstermektedir. Bakara suresinin 30. ayetinde insanın yeryüzünde halife kılınması ise ona sorumluluklar yüklendiğine işaret etmektedir. Hadiste, herkesin yönettiklerinden sorumlu tutulacağını belirtilmesi insanın davranışlarından ve üstlendiği görevlerden sorumlu olduğunu ortaya koymaktadır.

Üç ifade birlikte değerlendirildiğinde insan en güzel biçimde yaratılmış, yeryüzünde halife kılınmış ve yaptıklarından sorumlu tutulmuş bir varlıktır. İnsana verilen değer, ona yüklenen sorumlulukla birlikte anlam kazanmaktadır.

KISMİ PUAN (10+10 PUAN)

Ayet ve hadise uygun, doğru bir çıkarım yazılmışsa on puan verilir. Bu çıkarım ayet veya hadisin ifadesine dayandırılarak gerekçelendirilmişse on puan daha verilir. Gerekçesiz yazılan doğru çıkarım için yalnızca on puan verilir.

SIFIR PUAN

Cevap kısmı boş bırakılırsa veya konuyla ilgisi olmayan ifadeler yazılırsa puan verilmeyecektir.

4.

4.1. TAM PUAN (10 PUAN)

Akli delil ile naklî delil arasındaki ilişki, deliller birbirini tamamlayacak şekilde açıklandığında tam puan verilir.

ÖRNEK CEVAP:

Atmosferin canlıların soluduğu havayı barındırması ve Güneş'in zararlı ışınlarını tutarak canlıları koruması, insanın gözlem ve akıl yoluyla ulaşabileceği bir bilgidir. Bu durum kâinatta canlı hayatına uygun, düzenli ve amaçlı bir yapı olduğunu gösterir. Al-i İmran suresi 190. ayet ise göklerin ve yerin yaratılışı, gece ile gündüzün art arda gelişi üzerinde düşünmeyi isteyerek insanın dikkatini bu düzene çevirir. Akli delil, ayetin işaret ettiği düzeni somut bir örnekle gösterir, ayet de bu gözlemin sonunda varılacak sonucu, yani bu düzenin ibret alınması gereken bir yaratılış olduğunu bildirir. Böylece akıl, vahyin yönlendirmesiyle anlam kazanır, vahiy de akılla gözlenen örneklerle desteklenir. İki delil birbirini tamamlar.

KISMİ PUAN (5+5 PUAN)

Akli ve naklî delilden yalnızca biri açıklanmışsa veya ilişki yüzeysel kurulmuşsa (yalnızca "ikisi de düzeni anlatır.") beş puan verilir.

SIFIR PUAN

Cevap kısmı boş bırakılırsa veya konuyla ilgisi olmayan ifadeler yazılırsa puan verilmeyecektir.

4.2. TAM PUAN (10 PUAN)

Verilen delillere dayanarak Allah'ın (cc) kâinatta oluşturduğu düzenin insanın yaşamını sürdürmesi için uygun şartlar oluşturduğu, insanın bu düzenden yararlandığı belirtilir. Ayrıca bu düzenden Allah'a (cc) ulaşılabilmesi ve insanın aklını kullanarak düşünmekle sorumlu olduğu belirtilip Allah (cc)-insan-kâinat bağı kurulduğunda tam puan verilir.

ÖRNEK CEVAP:

Allah (cc) kâinatı belirli bir düzen ve ölçü içinde yaratmış, insanın yaşamını sürdürebilmesi için uygun şartlar oluşturmuştur. Atmosferin canlıların soluyabileceği havayı barındırması ve Güneş'in zararlı ışınlarını tutarak canlıları koruması, ayrıca gece ile gündüzün düzenli biçimde birbirini izlemesi, insanın kâinattaki bu düzenden yararlandığını ve kâinatın tesadüfe bırakılmadığını gösterir. Bu düzen, kâinatı yaratan ve yöneten Allah'a (cc) işaret eder. İnsan, akıl sahibi bir varlık olarak bu düzeni gözlemlemeli, üzerinde düşünmeli ve düzenden yaratıcıya ulaşmalıdır. Ayet de akıl sahiplerini bunu düşünmeye çağırmaktadır. Böylece Allah (cc) kâinatı insanın yaşayacağı ve düşüneceği bir düzen olarak yaratmış, insan da kâinatı düşünerek Allah'ı (cc) tanımakla sorumlu tutulmuştur.

KISMİ PUAN (5+5 PUAN)

Verilen delillere dayanarak düzen ile insanın yaşamı arasındaki ilişki kurulmuş, Allah'a (cc) ulaşma ya da insanın sorumluluğu yazılmamışsa beş puan verilir.

Allah (cc)-insan-kâinat bağı kurulmuş, verilen delillere dayandırılmamışsa beş puan verilir.

SIFIR PUAN

Cevap kısmı boş bırakılırsa veya konuyla ilgisi olmayan ifadeler yazılırsa puan verilmeyecektir.

5. I. DURUM**TAM PUAN (10 PUAN)**

I. durumda verilen akli ve naklî delillerden hareketle kâinattaki ilahi ölçü ve düzen ile insanın bundan çıkaracağı tefekkür ve idrak eksiksiz açıklandığında tam puan verilir.

ÖRNEK CEVAP:

Yakıcı özellikteki oksijen ile yanıcı özellikteki hidrojenin hassas bir oranla suyu oluşturmaları ve Kamer suresi 49. ayet, kâinatın tesadüfen değil Allah'ın (cc) koyduğu mükemmel bir ölçü, denge ve ilahi yasa (sünnetullah) çerçevesinde yaratıldığını gösterir. İnsan ise kâinattaki bu hassas dengeyi akılla gözlemleyip tefekkür ederek kâinatın yaratıcısının koyduğu nizamla işlediğini idrak eder ve yaratıcısına ulaşır.

KISMİ PUAN (5+5 PUAN)

Değerlendirmede kâinat veya insan boyutundan biri eksik bırakılmışsa veya akli, naklî delillerden sadece birine atıf yapılarak açıklama yapılmışsa beş puan verilir.

SIFIR PUAN

Cevap alanı boş bırakıldığında veya soruyla ilgisiz ifadeler yazıldığında puan verilmez.

II. DURUM**TAM PUAN (10 PUAN)**

II. durumda verilen akli ve naklî delillerden hareketle doğadaki kaynakların nimet niteliği ve insanın bu nimetlere karşı emanet, sorumluluk bilincinin eksiksiz açıklandığında tam puan verilir.

ÖRNEK CEVAP:

Câsiye suresi 13. ayette bildirildiği üzere kâinattaki tüm varlıklar ve kaynaklar Allah (cc) tarafından insanın hizmetine sunulmuş birer nimettir. İnsan akıl, bilim ve teknoloji sayesinde bu kaynakları işleyerek yaşamını sürdürür. Ancak bu imkânlar insana mülk değil birer emanettir. Dolayısıyla insanın temel sorumluluğu, bu kaynakları dilediği gibi değil ekolojik dengeyi koruyarak, israf etmeden ve sorumluluk bilinciyle kullanmaktır.

KISMİ PUAN (5+5 PUAN)

Değerlendirmede doğanın nimet niteliği veya insanın sorumluluk boyutu eksik bırakılmışsa ya da akli, naklî delillerden sadece birine değinilmişse beş puan verilir.

SIFIR PUAN

Cevap alanı boş bırakıldığında veya soruyla ilgisiz ifadeler yazıldığında puan verilmez.

6. TAM PUAN (16 PUAN)

1 ve 3. delil seçilip bu delillerin amaca uygunluğu doğru şekilde açıklanırsa tam puan verilir.

ÖRNEK CEVAP:

Seçilen deliller: 1 ve 3

Bu deliller, insanın diğer varlıklardan üstün ve şerefli kılındığını, akıl ve iradesiyle iyiyi kötünden ayırt edip sorumluluk üstlenemediğini gösterdiği için kompozisyonun amacına uygundur.

KISMİ PUAN (5+5+6 PUAN)

Her ölçüt ayrı değerlendirilir.

Seçilen her bir delil için beş puan verilir.

Seçilen delillerin her ikisinin içeriğine dayanarak amaca uygunluğu açıklanmışsa altı puan verilir.

Açıklama yalnızca bir delilin içeriğine dayanıyorsa dört puan verilir.

Delillerin içeriğine değinmeyen genel bir açıklama yazılmışsa (yalnızca “insan üstün bir varlıktır.”) iki puan verilir.

SIFIR PUAN

Cevap kısmı boş bırakılırsa veya konuyla ilgisi olmayan ifadeler yazılırsa puan verilmeyecektir.